

Az Oelberg család a hazai bányászatban, kohászatban

DR. OELBERG GUSZTÁV okl. építőmérnök, a műszaki tud. kandidátusa, iü. szakértő
IFJ. DR. OELBERG GUSZTÁV okl. gépészmérnök, egyetemi docens, iü. szakértő

Az Oelberg családot több szál fűzte a hazai bányászathoz és kohászathoz. Az Oelbergék a XVIII. század első felében jelentek meg Magyarországon.

A türingiai származású családból elsőként **Johann Victor Oelberg** magyarországi megjelenéséről tudunk, aki a Bánság török uralom alóli felszabadítása során, mint katona került Magyarországra. A török végleges kiűzése és a Habsburg örökösödési háború lezárásával több ezredet leszereltek, s kerültek katonák polgári állásokba. *Johann Victor Oelberg* a Hofkammerarchiv adatai szerint 1757. szeptember 22-én pályázatot nyújtott be az oravicai Oberamst-Cassierer Stellere munkakörre, s időközben feleségül vette *Stübl Teréziát*. Oravicán két fiuk született, *Anton* 1757. július 18-án és *Johann* 1759. február 15-én, mindkettőjüket az oravicai római katolikus templomban keresztelték meg. *Johann Victor Oelberget*, az oravicai Bergwert-Cassa-Controllort áthelyezték 1760. május 28-án Temesvárra a Cameral-Haupt-Cassa-Controllor posztra (MuBw II. 1745–1765 karton 457) az elhunyt *Christian Heufeld* utódjául. Eszerint korábban bányapénztár ellenőrként tevékenykedett, valószínűleg 1758-tól. Érdekességként megemlítendő, hogy az állás megpályázásával kapcsolatos eredeti saját kézzel írt beadványát a Hofkammerarchiv őrzi (Banater Aktén r. NR. 74 fasc2. subd. 5. „22 ex 21 April 1760” föl 48–70). Temesváron született további négy gyermeke. *Karl* 1761. január 5-én, *Maria Elisabetha Catharina* 1763. március 3-án, *Josephus Franciscus* 1765. szeptember 10-én és *Josephus* 1770. június 28-án. Az első három gyermek keresztapja *Kari Stockhausen* mérnök ezredes, Temesvár újjáépítője volt. A gyermekeket a temesvári jezsuita templomban keresztelték, erre vonatkozó adatok a temesvári levéltárban (Arhivele Nationale – Directia Judeteana Timis) található. A Temesváron született *Josephus Franciscus* 1766. augusztus 16-án és *Josephus* 1770. október 30-án, gyermekként haltak meg. Az utolsó gyermek születése előtt néhány hónappal, 1769. december 18-án meghalt *Johann Victor Oelberg*. Az özvegy édesanya mindhárom felnőtt kort megélt fiút iskoláztatta, akik később a Habsburg Birodalom különböző pontjain kerültek vezető beosztásba.

Anton Oelberg Oravicabányán született 1757. július 18-án, tanulmányai elvégzése után a közigazgatásban helyezkedett el. A felosztott Lengyelország Habsburg Birodalomhoz csatolt részén meg kellett szervezni a közigazgatást, ehhez jól képzett szakemberekre volt szükség, s *Anton Oelberg* ott kapott állást. Pályafutására az évente kiadásra kerülő „Hof und Staat-Sematizmus der Röm. Kaiserreich” nyújt adatokat, a myslincei járás 2. számú biztosa volt 1789-ig. Innen az útja a kormányzóságra vezetett, ahol 1796-ig Lembergben kormányzósági titkárként tevékenykedett. A zamosci járási hivatal vezetője lett 1797-ben, és egyben kormányzósági tanácsos is, amit 1809-ig töltött be. A történelmi események hatására (napóleoni háború) a Habsburg Birodalom átengedte Zamosc környékét a Cári Birodalomnak, s ő ekkor visszatért Magyarországra, majd Oravicán a bányászati közigazgatásban tevékenykedett, bányatanácsos lett. *Anton Oelberg* nem házasodott meg, Oravicán halt meg 1832. június 11-én, a római katolikus temetőben nyugszik.

Johann Oelberg Oravicabányán született 1759. február 15-én. Tanulmányai elvégzése után a bányászati közigazgatásban helyezkedett el. Versecen 1782-ben fő-harmincadhivatali gyakornok (Fasc. 1. Banat 517 ex 19. Ferb. 1782, Fasc. 3. Banat 274 ex 1. Febr: 1782). A harmincadhivatal a mai vámhivatal elődje, nevét onnan kapta, hogy az országba behozott áruk egy harmincadát be kellett szolgáltatni az államnak. Már 1797-ben az Oravicai Királyi Bányakapitányság titkára és a kancellária igazgatója volt (Secretarius et Director Cancellariae Regiae Banaticae Montana), amint az a Budai Helytartótanács leiratából kiderül (ennek korabeli másolata a család tulajdonában van). *Johann Oelberg* 1806-ban feleségül vette *Korb Teréziát*. Fivérének unokája, *Korb Frigyes* építész több híres középület tervezője volt a XIX. században, köztük a budapesti Zeneakadémiának. Két fiuk született, *Frigyes* 1807. április 29-én és *Antal* 1809. november 2-án, és valószínűleg két lányuk, *Erzsébet* és *Johanna*, születési idejük nem ismert. *Johann Oelberg* Oravicán halt meg 1836. december 15-én, és a római katolikus temetőben nyugszik.

Karl Oelberg Temesváron született 1761. január 5-én. Tanulmányai elvégzése után ő is a közigazgatásban helyezkedett el, és szintén a feldarabolt Lengyelországban kapott állást. Tevékenysége a Kormányzósági Hivatalhoz kötődik, ahol hosszú éveken át fogalmazó volt, majd a protokoll ügyekért lett felelős. Nem házasodott meg, vélhetően Lembergben halt meg, életére vonatkozóan nagyon kevés adat áll rendelkezésre.

Anton és Karl Oelberg galíciai működésük során különleges érdemeket szereztek, ugyanis a Budán székelő Magyar Királyi Helytartótanács 1797. évi egyik közleményéből értesülhetünk arról, hogy a három testvér felvételt nyert a Német-római Birodalom lovagjai közé. A latin irat *Johann Oelbergnek*, a Bánáti Bányagazgatóság titkárának van címezve. Magyar fordításban a lényeg: „A Kelet-Galíciai Királyi Kormányzóság tudatta velünk (mármint a Helytartótanáccsal), hogy a Nyilvános Politikai és Gazdasági Királyi Direktórium elrendelte, hogy *Oelberg János, Antal és Károly ...*, ..., Ő Fensége örökölhető előkelőségei sorába, a Római Birodalom Lovagrendjébe kegyesen vétessenek fel ...” (1. kép). Akkor szokás volt a komoly érdemeket címadományozással (vagyon adományozása nélkül) honorálni. A testvérek a von *Gleichen* előnevet kérték az eljárás során.

1. kép: A Budai Helytartótanács 1797. évi leirata *Anton Oelberg, Johann Oelberg és Karl Oelberg* felvételéről a Német-római Lovagrend tagjai közé

Gleichenről az tudható, hogy Thüringiában Arnstadt és Gotha között három magas vár, a három Gleiche található, melyek Wachsenburg, Mühlburg és a névadó Gleiche, a wanderslebeni Burg Gleichen. A testvérek nem tettek más előnévre javaslatot, hanem lemondtak a rang elfogadásáról. A családi hagyomány szerint „inkább maradok jómódú polgárember, mint hogy szegény arisztokrata legyek” – mondta *Johann Oelberg*. Többszöri sürgetés után, az okmány kiállításával kapcsolatos illeték ki nem fizetésével hátrították el a kitüntető ajánlatot. Az egész ügyből az látszik, hogy a von Gleichen előnévre, grófi rangra helyezték a hangsúlyt, és ennek megtagadása változtatta meg álláspontjukat. Vélhetően Gleichenből származott a család, de az is komolyan latba jön, hogy a száz évvel korábban férfiakon kihalt gróf Gleichen családhoz (oldalágon) fűződtek családi kapcsolataik.

A Gleichen családról szól egy érdekes legenda. Századokkal azelőtt, II. Frigyes császár kereszties hadjárataiban részt vett *Lambert Gleichen* grófja is, és a harcok során török fogságba esett. A feltűnően jóképű grófba beleszeretett a szultán lánya, *Melhzala*, és hozzá is ment feleségül. A fiataloknak sikerült a szultáni udvarból megszökni és Európába jutni. A grófnak azonban volt otthon már felesége, ezért a pápához ment, és ott sikerült engedélyeztetni kettős házasságának érvényességét. Otthon az asszony olyan örömmel fogadta hazatérő férjét, hogy a másik asszonnal is megbékült olyannyira, hogy hármast ágyat csináltattak, s boldogan éltek hármásban. Haláluk után is együtt nyugszanak Erfurt dómjának hármast sírboltjában.

Oelberg Frigyes (2–3. kép) Oravicabányán *Johann Oelberg* és *Korb Terézia* első gyermekeként született 1807. november 2-án a római katolikus plébánia anyakönyve szerint. Középiszkolai tanulmányai elvégzése után beiratkozott a Pesti Tudományegyetemre (1826-ban kiállított leckeönyve a család birtokában van), majd a Selmechányai Bánya-, Erdő- és Kohómérnöki Akadémián folytatta tanulmányait, ahol 1830-ban kohómérnöki oklevelet szerzett, a „Gedenkbuch zur Berg- und Forstakademie – 1770–1870”, a selmeci Akadémia végzett hallgatóinak 100 évre kiterjedő összeállításának tanúsága szerint. Visszatérve szülőföldjére 1833-ban állami szolgálatba lépett az oravicai kohóműveknél, ahol vizsgálói állást (Probierstelle) töl-

2. kép: *Oelberg (I) Frigyesről* fiatalabb korában készült felvétel

3. kép: Oelberg (I) Frigyesről idősebb korában készült felvétel

a selmecbányai Bánya-, Erdő- és Kohómérnöki Akadémiát végezte el 1789-ben. Első fiuk, *Gusztáv Antal* 1843. július 24-én született.

1848. október 23-án történt a szabadságharc jelenleg agyonhallgatott eseménye, a „zalatnai vérfürdő”. *Avram Janku* móc csapatai felgyújtották Zalatna bányavárosát, az ott élő magyarokat és németeket lemészárolták. Az öldöklés a város lakói közül 640 áldozatot követelt, részben a városban, részben a nem messze fekvő Preszáka közelében, köztük sógora, *Will Antal* is áldozatul esett. *Oelberg Frigyes* várandós felesége öt éves fiával, *Gusztávval* és néhány családtaggal Abrudbányára menekült, míg *Oelberg Frigyes* titkos erdei utakon Gyulafehérvárra lovagolt, és onnan hozott reguláris katonaságot az oláh felkelők leverésére a bányák és kohó védelmére. A *Frigyes* által szerzett katonaság már későn érkezett, mert közben elpusztult a Kamara bányaberendezése, a raktárban levő pénzkészlet: 13 000 arany, 20 000 ezüst húszas érmet és 6000 forint papírpénzt raboltak el. Ezen tett elismeréseként a kohómérnök *Oelberg Frigyes* maga is katonai kitüntetésben részesült, bár nem volt katona, az okirat a család birtokában van. A gyermek, *Oelberg Ottó* 1848. november 1-jén megszületett Abrudbányán. A pár hónapos csecsemővel ismét menekülni kellett, mert 1849. május 10-én Abrudbányán is megjelent Janku hordája, aki nem menekült el, azt kíméletlenül legyilkolták. Az oláh felkelés leverése után a család visszatért Zalatnára, ahol még négy gyermek született: fiuk, *Őszkár* (1850-ben), illetve három lányuk, *Adél* (1852-ben), *Klaudia* (1856-ban), *Lujza* (1858-ban). *Oelberg Frigyes*t 1849-ben kohómesterré nevezték ki, s 1852-ben lett a Zalatnai Kohó és Aranybevéltő Hivatal igazgatója, még

tőtt be 1834-től Szászkabányán, 1836-tól vizsgálói szolgálatban volt Moldovában. Zalatnára 1838-ban nevezték ki kohógyakornoknak, s ekkor ott letelepedett. Zalatnán 1840-ben előlépett cégvezetővé (*Gegendhaendler*), majd 1841. augusztus 2-án feleségül vette az angol származású bányamérnök *Will Antal* lányát, *Ludovikát*. *Will Antal* szintén

abban az évben a „Koronás Arany Szolgálati Kereszttel” tüntették ki. Az Aranybevéltő Hivatallal kapcsolatosan meg kell jegyezni, hogy sok kis bányatulajdonos volt, és emellett még sokan mostak aranyat a patkok homokjából, az ő munkájuk eredményét váltották be a Hivatalban.

Frigyes Antal testvérével együtt az apjuknak és nagybátyjaiknak ígért Német-római Császárság lovagi címe adományozásra való hivatkozással kérte a lovagrendbe való felvételüket. Az 1864-ben kiszolgáltatott diploma az Oelberg családot az Osztrák Birodalom lovagjai közé emelte a törvényes házasságból származó, mindkét nembeli utódok tekintetében. Az oklevelet *Ferenc József* személyesen írta alá, de a korábban kért „von Gleichen” előnevet ekkor sem kapták meg. A Bányászati és Kohászati Lapokban olvashatjuk a cikket, mely 1869-ben *Frigyesnek* az Offenbányai (Felsőbánya) Kohó újraindításával kapcsolatos tevékenységét írja le. *Oelberg Frigyes* 1878. november 9-én halt meg Zalatnán, az ottani római katolikus temetőben nyugszik.

Oelberg Antal Oravicabányán *Johann Oelberg* és *Korb Terézia* második gyermekeként született 1809. november 2-án. Középiskolai tanulmányai elvégzése után 1826-ban mint erdész gyakornok került a selmecbányai Bánya-, Erdő- és Kohómérnöki Akadémiára, ahol 1828-ban erdómérnöki oklevelet szerzett. Visszatérve szülőföldjére az Oravicai Bányászati Hivatalnál tett esküt, 1832-ben erdösszé nevezték ki. A Boksánbányai Vasműnél 1838-ban erdész (*Waldbreiter*), 1852-ben már könyvelőséggel rendelkező főerdész a Kudzsi Erdészeti Hivatalnál. Saját kérésére 1859-ben mint gazdaságvezető (*wirtschaftsfürende*) főerdészt áthelyezték Vajdahunyadra, és 1860-ban erdómesteri ki nevezést kapott. Dognácskán kötött házasságot *Fleischhacker Júliával*. Két fiuk, *Károly* (Boksánbánya, 1835. június 11-én), *Frigyes* (Dognácska, 1837. április 8-án) és lányuk, *Antónia* (1839. augusztus 3-án) született. *Oelberg Antal* Vajdahunyadon 1880. június 30-án halt meg, felesége 1902. április 18-án hunyt el.

Oelberg Gusztáv (4–5. kép), *Oelberg Frigyes* legidősebb fia Zalatnán született 1843. július 24-én a római katolikus plébánia anyakönyve szerint. A gimnáziumi érettségi vizsgát Kolozsváron 1861. év júniusában tette le, majd jogi pályára lépett. A jogi abszolutóriummal kezében 1863-ban a selmecbányai Bányászati Akadémiára iratkozott be, ahol 1867-ben végzett. Az első hivatali esküt 1867 szeptemberében tette le, s 315 Ft fizetéssel fogalmazó gyakornoknak nevezték ki a zalatnai bányakapitányságnál. Ez időtől 1870-ig mint bányabiztos az abrudbányai bányabiztosság vezetésével volt megbízva, öt ízben volt áthelyezve a zalatnai

4. kép: Oelberg Gusztáv ifjúkori fényképe

5. kép: Oelberg Gusztáv fényképe idősebb korában

6. kép: Oelberg Gusztáv sírja Zalatnán

bányakapitányságtól az abrudbányai bányabiztossághoz és viszont. Közben 1869-ben az abrudbányai királyi törvényszéknél mint bányauji szakelőadó is működött. 1868-ban nevezték ki bányaesküdtnek, 1870-ben bányabiztos, 1882-ben főbányabiztos. Zalatnára 1884-ben helyezték át, ahol 1889-ben bányabiztossá neveztek ki, megbízták az ottani bányakapitányság vezetésével (kinevezések, áthelyezések az igazságügyi tárca hatáskörében MOL 1909. 12. 01.-1), ahol az 1889-ben nyugalomba vonuló *Weisz Tádé* bányakapitányt követte hivatalában. 43 évi szolgálatának csaknem a felét, 21 évet a zalatnai bányakapitányság vezetőjeként töltötte el. Társadalmi kötelezettségeket is teljesített, többek között a zalatnai Kaszinó Kör díszelnöke, az erdélyi római katolikus status választmányi tagja volt. Az OMBKE egyik alapító tagja, és választmányi tagjává választották az 1892. június 27-én Selmecebányán megtartott alakuló közgyűlésen, valamint az OMBKE zalatnai osztályának elnöke volt. A Természettudományi Társaságnak is alapító tagja volt. A Bányászati és Kohászati Lapokban számos alkalommal (1910., 2002. és 2005. években) részletesen méltatták tevékenységét. A Magyar Bányakalauz 1881 és 1910 között folyamatosan közölte, hogy a zalatnai kir. bányakapitányságnál lovag *Oelberg Gusztáv* a bányakapitány. Hatásköre kiterjedt az erdélyi megyékre (kivéve Szolnok-Doboka megye azon községeit, amelyek a volt Kővárvidékből kebeleztettek be) és Arad megye nagyhalmágyi járására. Nem nősült meg. *Oelberg Gusztáv* bányakapitányt saját kérelmére 1910. évi január 5-én végleges nyugállományba helyezték, és ezen alkalomból a sok éven át teljesített hű és buzgó szolgálataiért legfelsőbb császári és királyi elismerésben részesült (a legfelső elismerés MOL 1909. 12. 01.-61). Alsó-Fehér vármegye törvényhatóságának tagjaként és a zalatnai állami polgári és elemi iskolák gondnokságának elnökeként Zalatnán halt meg életének 66.

évében 1910. március hó 17-én (6. kép). Érdekes emléktárgyak vannak a család tulajdonában, mint az Egeresvidéki Bányaművek ajándék vázája és tálcaja, valamint a sétatálcá a keresztes kalapács-ékkal.

Oelberg Ottó (7. kép) 1848. november 1-jén született Abrudbányán, a születése idején kialakult szomorú helyzetről megemlékeztünk korábban. Középiskolai tanulmányait Gyulafehérváron végezte, utána beiratkozott a kolozsvári jogi akadémiára, ahol 1868-tól 1872-ig folytatta tanulmányait, 1878-ban bírói vizsgát tett. A Szászvárosi Kir. Járásbíróságon 1880-ban albírónak nevezték ki, ahol megismerte későbbi feleségét, fogarasi *Lészay Lenkét*. Felesége Hunyad Vármegye főorvosának lánya és a Debreceni és Szegedi országgyűlés képviselőjének, Erdély első fogorvosának, az egykori kufsteini elítéltnek az unokája volt. Fogarasi *Lészay Lenke* egy történelmi erdélyi család lánya volt. Gyulafehérváron született 1889-ben *Ernö* fiuk és 1891-ben *Margit* lányuk. Házasságkötésük előtt *Oelberg Ottót* kiváló nyelvismerete miatt a Monarchia Bukaresti Konzulátusára nevezték ki, így fordult elő, hogy a szászvárosi református egyház anyakönyvében és a házasságlevélben lakhelyként Bukarest szerepel. A bukaresti külszolgálatból hazatérve 1885. április 24-én kelt okmányban az uralkodó kinevezte a

7. kép: Oelberg Ottóról készült fénykép

Gyulafehérvári Bíróságra bírának, ahol főként bányauügyeket tárgyalt, ennek volt specialistája. Sikeres bírói munkássága eredményeként az uralkodó 1906. október 26-án ítélőtáblai bírói címmel és jelleggel felruházott bírónak nevezte ki. 1913-ban, 65 éves korában nyugállományba vonulása alkalmából szolgálatai elismeréseként a Ferencz József Rend tiszti keresztjét kapta, amit a család a mai napig őriz. Gyulafehérváron 1931-ben halt meg, a zalatnai temetőben nyugszik.

Oelberg Ottó keresztelési bizonyítványa érdekes kortörténeti dokumentum, amelyből ma már nem lehet kivonatot kapni, és latinul tartalmazza az akkori eseményeket. Az okmány magyarul így hangzik:

Keresztelési bizonyítvány

R. kat. vallású szülőknek és pedig Öhlberg Frigyes zalatnai királyi kohóhivatali ellenőr és Will Ludovika törvényes házasságából, Zalatna bányaváros gyászos elpusztítása után Abrudbányán, 1848. november 1-jén született és ugyanott a r. kat. plébánia templomban, főtisztelendő Kovács József plébános által megkeresztelt gyermek: Ottó. Oelberg Antal és Bojtner Erzsébet távol levő keresztszülőket Bojthner Antónia kisasszony helyettesítette. Abrudbánya város 1849. május hó 10-én hasonló sors által elpusztítván és a plébánia templom leégvén, az Egyház anyakönyvei elpusztultak, a helyi plébános pedig erőszakos halállal ragadtatott ki az élők közül. Ezért plébániális hitelességgel igazolom, hogy a fent említett keresztelés a szülők és több akkortájt Abrudbányán tartózkodó vidéki bányatisztviselő vallomása alapján vezetett be az én r. kat. plébániatemplomom keresztelési anyakönyvébe. IV. könyv II. oldal.

Lejegyeztetett Zalatna bányaváros romjain 1848. okt. 25-én.

Bodnár Lajos kanonok és helyi plébános

8. kép: Oelberg Oszkár fényképe

Zseránszky Jolánt. 1889-ben született egyetlen lányuk, *Jolán.* Valószínűleg Nagybányán halt meg.

Oelberg Oszkár (8. kép)

Oelberg Frigyes harmadik fia 1850-ben született Zalatnán. Középiskolai tanulmányait Gyulafehérváron végezte, utána beiratkozott a selmecbányai Magyar Királyi Erdő-, Bánya- és Kohómérnöki Akadémiára. 1869-ben bányamérnöki diplomát szerzett, s ezt követően a Nagybányai Bányakapitányságon teljesített szolgálatot. Itt vette feleségül

Oelberg Károly *Oelberg Antal* elsőszülött fia, Bok-sánbányán született 1835. július 11-én. Karánsebesen tanult matematikát, a katonai pályát választotta. 1855-ben lépett be az 51. gyalogezredbe, ahol 14 évet szolgált. A M. Kir. Honvédségtől alezredesként 1885. december 1-jén nyugállományba vonult. Felesége *Tomcsányi Julianna*, gyermeke nem született. Ungváron halt meg 1899. október 2-án.

Oelberg Frigyes (II.) (9. kép),

Oelberg Antal második fia Dog-nácskán született 1837. április 8-án, gimnáziumi tanulmányai befejezése után ő is a selmeci Bányász és Erdész Akadémiát végezte el 1856-tól. Kolozsváron volt a Bányászati Igazgatóságon bányasegédtsízt (assistent). Sajnos működéséről nem sokat tudunk. 1912-ben Kolozsvárott halt meg.

9. kép: Oelberg (II) Frigyesről készült felvétel

A selmeci Bányász és Erdész Akadémia egy évszázados fennállásakor kiadott hallgatói jegyzékben nyolcan szerepelnek a családból: *Antal* (1828), *Frigyes* (1830), *Gusztáv* (1864), *Oszkár* (1869), *Frigyes (II)* (1856), hozzávéve *Oelberg Frigyes* apósát, *Will Antalt* (1789) is és két sógorát, *Will Antalt (II)* (1828) és *Bojtner Boldizsárt* (1835).

**JÓ SZERENCSÉT!
ÜNNEPSÉG VÁRPALOTÁN**

Az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület, valamint a Bánya-, Energia- és Ipari Dolgozók Szakszervezeti Szövetsége a „Jó szerencsét!” köszöntés évfordulója alkalmával emlékünnepséget tart

VÁRPALOTÁN A JÓ SZERENCSÉT!
MŰVELŐDÉSI KÖZPONTBAN

2013. április 11-én (csütörtökön) 10.30-kor

Program: Köszöntés – Szakmai előadás –
Koszorúzás – Állófogadás

Tagjainkat és az érdeklődőket szeretettel várjuk!
Jó szerencsét!

OMBKE–BDSZ